

Zašto nisu otkriveni nalogodavci Đinđićevog ubistva

Omer Karabeg

10.03.2013.

U utorak, 12 marta navršava se deset godina od ubistva premijera Srbije Zorana Đinđića. Tim povodom u Mostu Radija Slobodna Evropa razgovaralo se o tome zašto ni do danas nisu otkriveni motivi tog ubistva. Izršiocu su osuđeni, ali sud nije odgovorio na pitanje zašto je Đinđić ubijen i ko su nalogodavci.

Naši sagovornici su bili Sonja Biserko, predsednica Helsinškog odbora za ljudska prava Srbije, i Vladimir Gligorov, profesor na Bečkom univerzitetu za međunarodne ekonomske odnose.

Bilo je reči o tome zbog čega se ni sud, ni tužilaštvo nisu bavili motivima Đinđićevog ubistva, kome je bilo u interesu da ukloni Zorana Đinđića, o prljavoj medijskoj kampanji protiv Đinđića koja je vođena uoči njegovog ubistva, zašto nikada nije saslušan Vojislav Koštunica iako su advokati Đinđićeve porodice na tome insistirali, da li je ubistvo Zorana Đinđića bilo politički puč, zašto su sve vlade koje su došle nakon Đinđićeve bile protiv otvaranja istrage o motivima ubistva, zašto u javnosti nema pritiska da se sazna pozadina tog ubistva, kao i tome da li će ikada biti otkriveni nalogodavci Đinđićevog ubistva.

Omer Karabeg: Gospodine Gligorov, Vi ste nedavno napisali da je krajnje neobično da počinio ovog političkog ubistva budu osuđeni, a da se ništa ne kaže koji su bili njihovi motivi i šta je bio cilj ubistva premijera vlade. Zašto se, po vama, sud time nije bavio?

Vladimir Gligorov: Ako sam ja to dobro razumeo, od samog početka procesa nije bilo predviđeno da se to razmatra na suđenju. Tužilac nije zalazio u to, a ni sudiju to nije interesovalo. Očigledno je postojala saglasnost da se to ne istražuje. Zadovoljili su se time da se sazna ko su počinio, dok su motivi ubistva ostavljeni po strani. O tome nisu ništa rekli ni počinio, koji nisu baš previše govorili na suđenju. Moram reći da je vrlo neobično da ljudi budu osuđeni za neki zločin, a da se ne zna zašto su ga počinili.

Sonja Biserko: Sonja Biserko: Motivi ubistva Zorana Đinđića su više nego jasni. Cilj je bio da se zaustavi opcija koja je želela da od Srbiji napravi modernu evropsku državu, opcija koju je oličavao Zoran Đinđić. Činjenica da ni tužilaštvo, ni sud nisu želeli da istražuju politički background tog ubistva govori o tome da je pretežan deo političke elite bio protiv Đinđićevog programa. Ne treba zaboraviti da je Đinđić nakon Petog oktobra bio prilično usamljen. On nije imao pristup ni vojsci, ni policiji, ni sudstvu, dakle svim onim institucijama koje su bile važne za pokretanje reformskog procesa, on je tu lebdeo kao usamljena figura uz podršku nekih ljudi koji su kasnije svi izbačeni iz Demokratske stranke. Jednom rečju, postojala je prećutna saglasnost da se eliminiše Đinđićeva opcija.

Omer Karabeg: U javnost su puštene razne priče o motivima počinalaca ubistva. Jedna od njih bila je da je Zoran Đinđić pripadnicima specijalnih jedinica, koji su tokom rata počinili mnoge zločine, obećao da ih neće izručiti Haškom tribunalu, ako tokom demonstracija 5. oktobra ne budu intervenisali protiv demonstranata. On je, navodno, prekršio to obećanje, pa su ga oni zato ubili.

Sonja Biserko: To nije bila jedina priča koja je u to vreme lansirana. Govorilo se da je Đinđić pripadao mafijaškom krugu. Uoči ubistva mediji su do te mere kriminalizovali Zorana Đinđića da su mnogi ljudi, ne samo u Srbiji, nego i u regionu i na Zapadu verovali da je on, zapravo, žrtva mafijaškog obračuna. Sve te priče koje su u tom momentu bile lansirane imale su za cilj da se skrene pažnja sa pravog motiva ubistva. Trebalo je da prođe neko vreme, pa da se Đinđić ponovo rehabilituje kao političar koji je imao viziju i koji je bio ogromno važan za političku scenu u Srbiji. U tom smislu on jeste nekakva referentna tačka za mlade ljude i, uopšte, za budućnost Srbije.

Omer Karabeg: Politička ubistva se planiraju. Da bi do njih došlo mora postojati neka vrsta političke zavere. Mislite li da je u slučaju ubistva Đinđića tako nešto moralo da postoji?

Jasno je da je tu reč o političkoj zaveri čiji je cilj bio da se odstrani predsednik vlade.

Vladimir Gligorov: Ljudi koji su ubili Đinđića radili su za državu. Njima to nije bilo prvi put da tako nešto rade. Reč je o profesionalnalcima koji po prirodi stvari rade za određene nalogodavce. Kad se imaju u vidu njihove veze sa politikom i državom, jasno je da je tu reč o političkoj zaveri čiji je cilj bio da se odstrani predsednik vlade. To mi se čini potpuno očiglednim. Međutim, nemamo odgovor na pitanje o političkoj motivaciji. Ako bismo dobili odgovor na to pitanje saznali bismo ko su bili učesnici te zavere i koja je bila njihova uloga. Pošto su počinioci uhvaćeni i posto im je suđeno, normalno bi bilo da je to sud utvrdio. To je, ustvari, bilo najvažnije s obzirom da pitanje samog čina i njegovog izvršenja nije bilo sporno. Od toga se odustalo i to je osnovni problem i osnovna zagonetka. S obzirom da se o tome ne može raspravljati u službenim institucijama, jer za to nema političke volje, ostalo je da se o tome raspravlja u javnosti. Međutim, koliko mogu da vidim, javnost ne pokazuje neko veliko interesovanje i u tom slučaju takvi događaji prelaze u nadležnost istorijske nauke, a to znači da će neko kroz dvadeset-trideset godina znati odgovor na to pitanje.

Pitanje je samo ko je bio iza tog plana i ko je doneo odluku da se takva akcija poduzme protiv premijera.

Sonja Biserko: Mislim da je iza ubistva Zorana Đinđića stajala zavera. Na kraju krajeva, Đinđića je ubila država, odnosno pripadnici jedinice koja je bila deo bezbednosnog sistema države Srbije. Tu nema nikakve tajne. Pitanje je samo ko je bio iza tog plana i ko je doneo odluku da se takva akcija poduzme protiv premijera. Podsetila bih da je advokat Srđa Popović, koji je na suđenju zastupao porodicu Zorana Đinđića, pokušao da u sudnicu kao svedoke dovede određene političke lidere, između ostalih i Vojislava Koštunicu, ali da ni tužilac, ni sud to nisu prihvatili, pa su tako izostala svedočanstva ljudi iz vrha države, koji su sigurno mogli dati nekakvo objašnjenje bez obzira da li su oni bili odgovorni ili ne. Oni su u svakom slučaju, s obzirom na svoju funkciju, sigurno imali nekakav uvid i u pozadinu tog ubistva. Međutim, kao što sam rekla, do toga nije došlo. Vođena je čak i akcija, u kojoj je učestvovao i Dobrica Ćosić, sa ciljem da se spreči da Vojislav Koštunica bude pozvan da svedoči na tom suđenju. Dakle, nije postojala politička volja, a ona ne postoji ni danas. O tome se svake godine priča povodom godišnjice Đinđićevog ubistva, ali se na tome sve završava. Sam Zoran Đinđić je na neki način bio svestan da je njegov život ugrožen. Mislim da je to u nekoliko navrata i pominjao strancima sa kojima se sretao, između ostalog i Karli del Ponte. On je, međutim, podcenio ulogu i značaj bezbednosnih struktura koje su imale najvažniju ulogu u njegovom uklanjanju. Nekako je smatrao da će se to samo od sebe rešiti. Nije bio dovoljno oprezan, nije vodio računa o vlastitoj bezbednosti. On je, na primer, iz svog stana prešao na Dedinje tek na sugestiju nemačkih eksperata koji su ocenili da njegov stan nije dovoljno bezbedan. Bilo je mnogo znakova da je njegov život itekako ugrožen. I pre

atentata bilo je pokušaja da ga ubiju - kod Beogradske arene, i u blizini naplatne rampe Bubanjski potok. Sve je to vodilo tragičnom kraju.

Omer Karabeg: Gospođa Biserko je pomenula Vojislava Koštunicu. Njegovo ime se najčešće pominje u spekulacijama o tome ko je sve bio umešan u čitavu tu stvar. Zašto su se sud i tužilaštvo i mnogi drugi tako grčevito odupirali tome da Koštunica svedoči?

Vladimir Gligorov: To pitanje je od početka suđenja ostavljeno po strani upravo zato da se pred sudom ne bi pojavili svi visoki funkcioneri koji su tada bili na vlasti. Nije se želelo da politički motivi budu istraženi, u tome postoji jasna doslednost koja traje do danas.

Omer Karabeg: Da li bi se ubistvo premijera Đinđića moglo okarakterisati kao politički puč?

Mislim da je to bio puč. Zoran Đinđić je predstavljao mogućnost za drugačiju opciju, njegovo ubistvo je bilo udar na tu opciju i to je danas vrlo jasno.

Sonja Biserko: Mislim da je to bio puč. Zoran Đinđić je predstavljao mogućnost za drugačiju opciju, njegovo ubistvo je bilo udar na tu opciju i to je danas vrlo jasno.

Vladimir Gligorov: Ako se vrši atentat na predsednika vlade, ciljevi su verovatno pučistički. To je svakako bio pokušaj puča, odnosno uklanjanja onoga ko je bio na vlasti. Nema nikakve sumnje da je cilj bio da se u najmanju ruku destabilizuje politička vlast u Srbiji kojoj je Đinđić bio na čelu. Donekle se u tome i uspelo. Verovatno ne u meri u kojoj su to pučisti hteli, a možda i ne sasvim u skladu sa njihovim namerama, ali to ne možemo da znamo, jer ne znamo koje su im bile namere.

Omer Karabeg: Ubistvo su izvršili profesionalci. Profesionalni vojnici i specijalci. Da li mislite da su postojali nalogodavci ubistva, ili se može prihvatiti tumačenje da je atentat bio posledica negativne atmosfere koja je stvorena oko Đinđića, pa su se ubice povele za tom atmosferom?

Sonja Biserko: Mislim da se ta atmosfera stvarala upravo zato da bi se došlo do takvog zaključka. Ipak mislim da je iza toga stajala neka organizacija. To je moj osećaj s obzirom da smo mi iz Helsinškog odbora bili duboko involvirani u ceo taj slučaj. Pratili smo sve ono što se dešavalo pre i posle ubistva i kako je akcija Sablja prekinuta i na neki način poništena tokom narednih godina. Oni koji su bili uhapšeni tokom te akcije posle su bili rehabilitovani i dobili su materijalnu kompenzaciju za pretrpljeni bol. Taj pokušaj Đinđićeve vlade da se akcijom Sablja obračuna sa mafijom i svim onim što je bilo Miloševićovo ratno nasleđe je propao. I sama ta akcija koja je, uz podršku stranih eksperata, bila pripremljena za Đinđićevog života, bila je dovoljan motiv za uklanjanje Đinđića. Tako da duboko verujem da je iza ubistva stajala određena organizacija.

Vladimir Gligorov: Ako nije bilo nalogodavaca, onda su ubice to uradile po sopstvenoj volji i sa sopstvenim ciljevima. Takvo objašnjenje se obično daje. To meni ne deluje uverljivo zbog toga što nema ozbiljnih indicija da su se počinioci brižljivo trudili da sakriju sve tragove kako ne bi mogli da budu uhvaćeni. Da je to bila njihova samostalna akcija, pretpostavljam da bi oni, pogotovo imajući u vidu da su to profesionalci, sve učinili da ne budu otkriveni i uhvaćeni. Ako se nisu tako ponašali, onda bi se moglo pretpostaviti da su očekivali da će ubistvo Đinđića biti deo jednog političkog čina i da se njihova uloga neće ni istraživati, niti će to nekoga zanimati u novoj političkoj konstalaciji, koja će nastati nakon uklanjanja Đinđića. Ta pretpostavka mi se čini logičnom. Kakva je tačno bila organizaciona struktura cele te

zavere i ko je tu igrao kakvu ulogu, prećutnu ili ne, to je upravo ono što je trebalo istražiti. To je, po mom mišljenju, veliki propust i tužioca i suda i zato se mi do dana današnjem bavimo nagađanjima.

Omer Karabeg: Može li se reći da su sve garniture koje su došle nakon Đinđićeve smrti - i Koštunicina, i Tadićeva, i ova koja je sada na vlasti - radile na tome da se zataškaju pravi motivi ubistva?

Činjenica je da ni danas ne postoji politička volja da se istraži pozadina tog ubistva. Sonja Biserko: Suđenje ubicama Đinđića odvijalo se, da tako kažem, na tehničkom nivou. Nije se ulazilo u pozadinu celog slučaja. Na zahteve advokata Đinđićeve porodice da se pozovu neki novi svedoci - sud nije reagovao. Činjenica je da ni danas ne postoji politička volja da se istraži pozadina tog ubistva. Sumnjam da će i ova vlada uraditi išta u tom pravcu, imajući u vidu izjave sadašnjeg predsednika Srbije koje on davao uoči smrti Zorana Đinđića. Sve ono što se dešavalo posle njegove smrti bilo je nastojanje da se ne istražuju pravi motivi ubistva. Mislim da je Đinđićevo ubistvo bilo na neki način wake up i za međunarodnu zajednicu, pre svega za Evropsku uniju i Sjedinjene Američke Države. Taj događaj je pokazao da Srbija, iako se to očekivalo, nema potencijal da nakon Petog oktobra brže krene u promene. Ubistvo premijera Đinđića je pokazalo koliko je jako Miloševićevo nasleđe. Zbog toga su Brisel i Vašington pojačali svoje prisustvo u Srbiji. To je doprinelo da se u izvesnoj meri neutralizira naježda starih struktura, tako da danas imamo polagano kretanje u pravcu Evropske unije. Politička elita je očigledno shvatila da nema drugog izbora, s obzirom da se Srbija nalazi u katastrofalnoj situaciji. Oni su sve vreme nastojali da zataškaju slučaj ubistva Đinđića, pa je zbog toga sudski proces tako izgledao, ali oni su, u stvari, doživeli poraz, jer su na kraju morali prihvatiti proevropski put za koji se zalagao Đinđić.

Vladimir Gligorov: Očito je da sve te vlade nisu pokazale interes da se time bave. Bilo je, doduše, i drugih slučajeva koji su ostali nerazjašnjeni i kod kojih je manje-više u načelu bilo jasno šta se dogodilo i ko je šta radio. Takav je, na primer, slučaj Čuruvija, da ne govorim o slučajevima vezanim za rat i zločine počinjene u njemu. Nijedna vlada, nijedan ministar pravde nije pokazao interesovanje da bilo šta od toga pokrene, ako ne u smislu krivične, onda bar intelektualne, moralne i političke odgovornosti. Na kraju krajeva, radi dostojanstva ljudi i nacije. To se nije smatralo relevantnim. Postojala je očigledna nezainteresovanost da se pozadina svega toga otkrije. Moguće je da su se oni tako ponašali jer je sve to njima bilo jako dobro poznato. Uostalom, svi mi na neki način znamo šta se dogodilo i ko je kakvu ulogu odigrao. Javnost u Srbiji funkcioniše sa nekom ogromnom autocenzurom, jer ono što znamo mi ne želimo ili ne smemo javno da saopštimo.

Omer Karabeg: Gospođo Biserko, kako Vi tumačite uzdržanost javnosti oko celog ovog slučaja? Nije bilo pritisaka da se saopšti istina. Latinka Perović je rekla da se reakcija javnosti na ubistvo Đinđića svodila otprilike na sledeće - žalimo što je ubijen, ali ne pitamo zašto se to dogodilo.

Sonja Biserko: Mislim da mi nemamo javnost koja bi vršila pritisak u takvim slučajevima. U momentu kada je ubijen, Đinđić je bio kriminalizovan. Atmosfera koja je stvorena pre njegovog ubistva i koja je nastavljena i nakon njegove smrti ubedila je mnoge građane da je on takav kakvim su ga mediji predstavljali. Kasnije je počela borba za Đinđića. Usledile su razne interpretacije i od stane njegove partije i od nekih pojedinaca kojima se pokušala razvodnjiti njegova autentična proevropska orijentacija. Zbog svega toga javnost je ostala prilično nezainteresovana za Đinđića, sem izvesnog broja mlađih ljudi koji su u njemu

prepoznali značajnu političku figuru. Činjenica je da su se mnogi mladi ljudi, koji su bili napravili karijere u inostranstvu, na njegov poziv vratili u Srbiju da bi učestvovali u promenama koje je on nagovestio. Međutim, nakon njegovog ubistva oni su ponovo otišli u svet.

Omer Karabeg: Mislite li Vi da će se ipak u Srbiji otvoriti pitanje motiva Đinđićevog ubistva ili će o tome i dalje vladati muk?

Vladimir Gligorov: Kao što sam već rekao, to će preći u nadležnost istorijske nauke. U nekom trenutku kroz dvadeset- trideset godina neko će o tome napisati naučni rad ili doktorsku disertaciju. Siguran sam da će tada biti dostupni svi podaci i činjenice koji sada nama nisu dostupni, ali postoje. Uopšte ne sumnjam da će sve to biti razjašnjeno, ali u okviru istorijske nauke. Nemam, međutim, nikakvu iluziju da će u bliskoj budućnosti u ovom gradu i u ovoj zemlji biti nekog interesa, političke volje i pritiska javnosti da se to rasvetli.

Sonja Biserko: Sve zavisi od toga kako će se i kojom brzinom Srbija kretati ka Evropskoj uniji. Mislim da je vrlo važno da se razume politički kontekst Đinđićevog ubistva zato što to baca svetlo i na većitu dilemu gde Srbija pripada i kamo joj je ići. Zbog toga je vrlo važno da se istraži pozadina tog ubistva. Da li će se ikad otkriti pravi nalogodavci ubistva Zorana Đinđića - ne znam, ali u svakom slučaju bitno je da se zna njegova politička pozadina kako bi ljudi shvatili koliko je to ubistvo zaustavilo Srbiju u mukotrpnom procesu njene evropeizacije.

Omer Karabeg

karabego@rferl.org

Karabeg je novinar Radija Slobodna Evropa od osnivanja Programa na južnoslovenskim i albanskom jeziku 1994. godine. Marta 1994. pokrenuo emisiju "Most" s namerom da uspostavlja ratom pokidane veze između ljudi sa prostora bivše Jugoslavije. Dobitnik nagrade "Dr Erhard Busek" za doprinos boljem razumevanju u Jugoistočnoj Evropi za 2010., koju dodeljuje SEEMO.